

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу

СОЛОВІЙ Антон Ігорович

АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК І СПОСОБИ ЙОГО МІНІМІЗАЦІЇ

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
Магістерська програма – «Економічна експертиза та аудит бізнесу»

Випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Тернопіль - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ І. РИЗИКИ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1. Сутність ризиків аудиторської діяльності і їх вплив на відповідальність аудитора

1.2. Класифікація ризиків аудиторської діяльності

Висновки до розділу І

РОЗДІЛ ІІ. РОЗПІЗНАВАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАКТОРІВ

ВПЛИВУ НА РИЗИКИ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Процедури та порядок оцінки аудиторського ризику

2.2. Виявлення та розпізнавання ризиків аудиторської діяльності

Висновки до розділу ІІ

РОЗДІЛ ІІІ. АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Методичні підходи до оцінювання ризиків аудиторської діяльності

3.2. Розрахунок аудиторського ризику на ТОВ «Надзбруччя Хліб»

3.3. Напрями зменшення ризиків аудиторської діяльності

Висновки до розділу ІІІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Управління будь-якою діяльністю пов'язане з використанням значного обсягу інформації. Кожний суб'єкт господарювання формує інформаційні масиви як з джерел внутрішнього походження, так і з зовнішніх джерел. Крім того, будь-яке підприємство само є джерелом інформації, призначеної для інших суб'єктів - контрагентів, яких цікавлять результати його діяльності.

Для того, щоб інформація була корисною, вона повинна відповідати багатьом ознакам, зокрема бути достовірною. Зовнішнє ж походження інформації доволі часто викликає сумніви щодо її правдивості, тобто зумовлює існування інформаційного ризику.

Усунути інформаційний ризик повністю неможливо. Виникає необхідність у зменшенні його величини. Це можна зробити такими способами:

- самостійно перевірити інформацію на предмет достовірності й в такий спосіб зменшити інформаційний ризик;
- використовувати інформацію, яка підтверджена незалежною перевіркою (аудитом).

Існує багато обставин, які унеможливають використання першого способу зниження інформаційного ризику та зумовлюють необхідність проведення аудиту.

Аудит є досить специфічною діяльністю, притаманною лише ринковій економіці, якій характерна свобода підприємництва й обмеження втручання держави у бізнес. Адже в адміністративно-командній системі держава здійснює повний контроль над засобами та процесом виробництва, і потреба в незалежному підтвердженні інформації відсутня, оскільки існують повний доступ до її джерел та власні засоби для перевірки.

Аудиту, як і будь-якому іншому виду підприємництва, притаманні ризики. Саме аудиторські ризики і є об'єктом розгляду цієї магістерської роботи.

За недовгий час становлення та розвитку аудиту в Україні багато авторів у своїх працях висвітлювали його суть і особливості застосування у вітчизняних умовах. Зокрема, питання аудиту в своїх працях розглядали такі українські вчені, як: М.Т. Білуха, Н.О. Бондаренко, Ф.Ф. Бутинець, Я.А. Гончарук, Г.М. Давидов, Н.І. Дорош, Р.О. Костирко, Н. Кужельний, А. Кузьмінський, Л.П. Кулаковська, Н.М. Малюга, Р.Ю. Овчарик, О.А. Петрик, Н.І. Петренко, С.Н. Петренко, І.І. Пилипенко, Ю.В. Піча, Л.М. Полякова, В.Д. Понікаров, С.М. Попова, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, В.С. Трупі, Б.Ф. Усач. Серед зарубіжних вчених варто виділити авторів, праці яких видавались не один раз. Це, зокрема: Е.А. Арене, Дж.К. Лоббек, Р.Х. Монтгомері, Дж. Робертсон.

Метою дослідження є дослідження категорії «аудиторський ризик» та виявлення основних проблем визначення його величини і запропонування шляхів мінімізації.

Завдання дослідження. Для досягнення вказаної мети були поставлені наступні завдання:

- 1) дослідження сутності ризиків аудиторської діяльності і їх впливу на відповідальність аудитора;
- 2) аналіз підходів класифікації ризиків аудиторської діяльності;
- 3) дослідити джерела виникнення та фактори впливу на ризики аудиторської діяльності;
- 4) проаналізувати процедури та порядок оцінки аудиторського ризику;
- 5) розглянути способи виявлення та розпізнавання ризиків аудиторської діяльності;
- 6) провести аналіз методичних підходів до оцінювання ризиків аудиторської діяльності;
- 7) дослідити напрями зменшення ризиків аудиторської діяльності.

Об'єктом дослідження є аудиторський ризик і його види.

Предмет дослідження є теоретичні і методичні аспекти та діюча практика ідентифікації, оцінювання та мінімізації аудиторського ризику.

У магістерській роботі використовувалися такі методи дослідження: аналіз - для деталізації і розчленування поняття «аудиторський ризик» з метою уточнення його сутності; синтез - для узагальнення розрізнених аспектів методики оцінки аудиторського ризику; групування - для визначення залежностей одних факторів від інших; табличний (графічний) матеріал - для наочного зображення результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення мають рекомендації автора щодо визначення факторів впливу на окремі складові аудиторського ризику і вибору методів їх оцінки.

РОЗДІЛ І.

РИЗИКИ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1. Сутність ризиків аудиторської діяльності і їх вплив на відповідальність аудитора

Аудит є досить специфічною діяльністю, притаманною лише ринковій економіці, якій характерна свобода підприємництва й обмеження втручання держави у бізнес. Адже в адміністративно-командній системі держава здійснює повний контроль над засобами та процесом виробництва, і потреба в незалежному підтвердженні інформації відсутня, оскільки існують повний доступ до її джерел та власні засоби для перевірки. Тому для України, як і для інших пострадянських держав, аудит є порівняно новим видом діяльності.

За недовгий час становлення та розвитку аудиту в Україні багато авторів у своїх працях висвітлювали його суть і особливості застосування у вітчизняних умовах. Зокрема, питання аудиту в своїх працях розглядали такі українські вчені, як: М.Т. Білуха, Н.О. Бондаренко, Ф.Ф. Бутинець, Я.А. Гончарук, Г.М. Давидов, Н.І. Дорош, Р.О. Костирко, Н. Кужельний, А. Кузьмінський, Л.П. Кулаковська, Н.М. Малюга, Р.Ю. Овчарик, О.А. Петрик, Н.І. Петренко, С.Н. Петренко, І.І. Пилипенко, Ю.В. Піча, Л.М. Полякова, В.Д. Понікаров, С.М. Попова, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, В.С. Трупі, Б.Ф. Усач. Серед зарубіжних вчених варто виділити авторів, праці яких видавались не один раз. Це, зокрема: Е.А. Арене, Дж.К. Лоббек, Р.Х. Монтгомері, Дж. Робертсон.

Аудиторській діяльності, як виду підприємницької діяльності притаманний ризик, який має багато проявів і справляє значний вплив на результати фінансово-господарської діяльності.

Професійні ризики безпосередньо пов'язані з виконанням аудитором своїх професійних обов'язків. Проведення аудиту за будь-яких умов, завжди, супроводжується певним ризиком, якого практично неможливо уникнути з двох причин:

- використання методів вибіркового дослідження при проведенні аудиту;
- суб'єктивний характер перевірки [39, 65].

Практично немає таких заходів які б звели аудиторський ризик до нуля. Отже, перед аудитором стоїть завдання не уникнути аудиторського ризику, тому що це є неможливим, а звести його до прийняттого рівня.

Прийнятний (допустимий) аудиторський ризик - це міра готовності аудитора визнати, що фінансова звітність може містити істотні помилки після того, як аудит завершено і висловлено позитивну аудиторську думку без зауважень [65, с 242].

Відтак він повинен спланувати аудиторський процес таким чином, щоб вибрані аудиторські методи, процедури й тести контролю дали можливість зменшити ступінь аудиторського ризику.

Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту, надання впевненості та етики, аудиторський ризик – це ризик або небезпека того, що аудитор зробить неправильний висновок щодо фінансової звітності після виконання ним аудиторських процедур, тобто за неправильно складеною фінансовою звітністю буде представлений аудиторський висновок без застережень і навпаки [81].

Андреєв В. Д. визначає термін „аудиторський ризик” як синтетичну (штучну) величину, що змінюється під впливом властивого, контрольного та детекційного ризиків [2, с.56], і „аудиторський ризик -це ризик того, що ревізор може скласти необ'єктивний висновок щодо фінансової інформації, в основі якої закладено невірні дані про матеріальні цінності або дані, суттєвість яких визначена невірно [2, с. 214]. З погляду Усача Б. Ф., „Аудиторський ризик являє собою ризик того, що аудитор може позитивно оцінити Баланс та інші форми звітності тоді, коли вони

приховують у собі істотно негативну інформацію, яка не відповідає реальності”[109, с. 56]. Отже, як видно з вищенаведеного, поняттю ризику дається різні тлумачення, хоча за економічним сенсом вони є приблизно однаковими.

Вважаємо, що усі визначення терміну «аудиторський ризик» “АР” можна поєднати у такі групи:

- 1) АР як ризик формування невірної думки;
- 2) АР як ризик підприємницької аудиторської діяльності;
- 3) АР як ризик невиявлення;
- 4) АР як ризик суттєвих викривлень на рівні тверджень (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Систематизація підходів до визначення сутності терміну “аудиторський ризик”

<i>Підходи до визначення</i>	<i>Визначення</i>	<i>Літературні джерела</i>
АР як ризик формування невірної думки	Це ризик, результатом якого є складання неправильного аудиторського висновку за результатами перевірки	Ботвинник О.М., Голов С.Ф., Зубілевич С.Я
АР як ризик підприємницької аудиторської діяльності	Він пов’язаний з невиконанням підприємством-клієнтом своїх зобов’язань щодо оплати наданих послуг, пред’явленням претензій матеріального характеру замовником аудиту чи іншими зацікавленими сторонами	Віденко С.В., Каблук П.Т.
АР як ризик невиявлення	Ймовірність того, що бухгалтерська (фінансова) звітність господарського суб’єкта може містити невиявлені суттєві помилки чи перекручення дійсності після підтвердження її достовірності аудитором	Григор’єва О.С., Кондратова О.А., Сухарева Л.О.
АР як ризик суттєвих викривлень на рівні тверджень	Ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку в разі суттєвого викривлення фінансової звітності	Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики

Суспільна місія аудиторської діяльності полягає перш за все у забезпеченні надійності економічної інформації, яка слугує основою для прийняття управлінських рішень. В системі тристоронніх відносин (користувач – відповідальна сторона – незалежний аудитор) аудитор підвищує ступінь довіри користувачів фінансової інформації, яка

підготовлена відповідальною стороною, шляхом надання відповідного рівня впевненості щодо достовірності такої інформації.

Отже, аудитор, як суб'єкт, що виконує функції забезпечення надійності економічної інформації, може нести відповідальність за фінансові втрати користувачів. Така відповідальність об'єктивно обумовлена особливостями здійснення аудиторської діяльності, яка характеризується такими категоріями як аудиторський ризик та суттєвість.

Треба зазначити, що майже всі науковці, які досліджували питання відповідальності аудиторів, також розглядали поряд із цим проблеми теорії аудиторського ризику та суттєвості. Разом з тим, взаємозв'язок між відповідальністю та професійним (аудиторським) ризиком, як правило, розглядається через дослідження інституту страхування, як компенсаторного інструменту можливих фінансових втрат.

Наприклад, В.П.Бондар зазначає, що «аудиторський ризик можна розглядати як відповідальність за помилкове судження, за втрату незалежності, за технічну помилку, за неадекватно обрану методику перевірки» [18, с. 347].

Проте в існуючих сучасних дослідженнях відсутнє дослідження аудиторського ризику як об'єктивної передумови відповідальності аудиторів.

Розгляд питань, пов'язаних із відповідальністю необхідно проводити із двох позицій, які визначаються тим, що в загальному розумінні відповідальність як така має сторони: етичну та юридичну.

За етичним визначенням відповідальність – це визначеність, надійність, чесність; це усвідомлення і готовність визнати себе причиною своїх вчинків; це готовність діяти раціонально для блага людей. Тобто відповідальність, як етична категорія, швидше, включає в себе особисту підзвітність, і здатність діяти в рамках етичних норм на благо себе й оточуючих.

Відповідальність як юридична категорія пов'язується із обов'язком особи зазнати негативних наслідків за вчинки, які не відповідають встановленим соціальним нормам суспільства. Взаємозв'язок між етичною та

юридичною складовою відповідальності проявляється через те, що юридична відповідальність включає в себе перспективну (позитивну) і ретроспективну (негативну).

Позитивна юридична відповідальність характеризується як сумлінне виконання своїх обов'язків перед суспільством, державою, колективом людей та окремою особою. Перспективна відповідальність в цьому контексті є формою реалізацією дотримання певних етичних норм, які об'єктивно існують або формалізовані, наприклад, в «Кодексі етики професійних бухгалтерів».

Ретроспективна юридична відповідальність виникає в результаті специфічних правовідносин між державою і правопорушником внаслідок застосування державно-правового примусу, що характеризуються засудженням протиправного діяння і суб'єкта правопорушення, покладанням на останнього обов'язку перетерпіти позбавлення і несприятливі наслідки особистого, майнового, організаційного характеру за скоєне правопорушення.

Негативна відповідальність завжди передбачає застосування різних видів санкцій до суб'єкта, що скоїв те чи інше правопорушення. В цьому контексті можуть виникати різні види ретроспективної юридичної відповідальності такі, наприклад, як адміністративна, дисциплінарна, кримінальна, матеріальна та інші види відповідальності [117].

Загальне розуміння змісту категорії відповідальності дозволяє сформулювати підґрунтя для дослідження особливостей її формування в аудиторській діяльності, як специфічній сфері господарської діяльності.

Аналіз змісту останніх досліджень питань відповідальності суб'єктів аудиторської діяльності дозволяє констатувати факт того, що різні автори мають власні підходи до розкриття видів відповідальності аудиторів. Разом з тим, відсутні обґрунтовані системи можна говорити про відсутність обґрунтованого розгляду цього питання.

В.П. Бондар розглядає юридичну відповідальність аудиторів лише як наслідок їх професійної відповідальності, в якій виділяє три сфери:

- відповідальність перед професійними організаціями (професійна дисциплінарна відповідальність);
- юридична відповідальність перед державою (кримінальна та адміністративна відповідальність);
- юридична відповідальність перед третіми особами (цивільна відповідальність) [11, с.335]. Результат дослідження тільки називає сфери професійної відповідальності, проте не розкриває зміст її природи.

Теорія цього питання отримала розвиток в монографії О.Ю.Редька «Аудит в Україні. Морфологія», в якому визначено чотири сфери відповідальності практикуючих аудиторів. До таких сфер було віднесено:

- відповідальність перед третіми особами, які постраждали від результатів професійних послуг, наданих замовнику та користувачу;
- відповідальність перед професійною спільнотою в особі Аудиторської палати України за якість аудиторських послуг;
- відповідальність перед законом як громадянин, як суб'єкт підприємництва, як платник податку;
- відповідальність перед замовником та користувачем результатами професійних послуг за їх легітимність та якість [99, с. 281].

Таким чином була розширена предметна сфера дослідження і відповідальність суб'єктів аудиторської діяльності розглядається не тільки як професійна, але й відповідальність як суб'єкта підприємницької діяльності.

Нами поділяється точка зору О.Ю. Редька, але вважаємо за доцільне зробити більш чіткий розподіл сфери відповідальності суб'єктів аудиторської діяльності на такі:

- професійну відповідальність,

- іншу відповідальність, яка виходить за межі професійної відповідальності.

Під професійною відповідальністю слід розуміти юридичну відповідальність за неналежне надання аудиторських послуг внаслідок порушення норм Закону України «Про аудиторську діяльність», «Кодексу етики професійних бухгалтерів», «Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг», а також вимог нормативних актів, прийнятих Аудиторською палатою України.

Інша відповідальність, яка виходить за межі професійної відповідальності, є наслідком порушень суб'єктом аудиторської діяльності, наприклад, норм податкового, трудового законодавства, норм цивільного кодексу, тощо.

Такий розподіл сфери відповідальності суб'єктів аудиторської діяльності пояснюється тим, що перший вид (професійна відповідальність) на відміну від другого виду, передумовлений природою аудиторських послуг, які, як відомо характеризуються такими поняття як аудиторський ризик та суттєвість. Априорі можна констатувати те, що за умови абсолютного дотримання, наприклад, норм цивільного або податкового законодавства ніколи не виникне відповідальність другого виду. В даному випадку юридична відповідальність може знаходитись тільки на рівні позитивної (перспективної) відповідальності. Поряд з цим, абсолютне дотримання вимог «Кодексу етики професійних бухгалтерів» чи стандартів аудиту не гарантує того, що може виникнути ризик професійної відповідальності. Тобто позитивна відповідальність в будь-якому випадку може перейти на рівень ретроспективної (негативної) відповідальності.

Статтями 21 та 22 Закону України «Про аудиторську діяльність» визначається цивільно-правова та інша відповідальність аудиторів та аудиторських фірм. Так, за неналежне виконання своїх зобов'язань аудитор (аудиторська фірма) несе майнову відповідальність, розмір якої не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини.

Крім того, до аудитора (аудиторської фірми) можуть бути застосовані Аудиторською палатою України стягнення у вигляді попередження, зупинення чинності сертифіката на строк до одного року або анулювання сертифіката, виключення з Реєстру [98].

Таким чином, професійна відповідальність може мати наслідком і майнову відповідальність суб'єктів аудиторської діяльності. Важливим в цьому контексті є розмежування професійної відповідальності, яка може виникати, як зазначалось вище, як в результаті неналежного виконання професійних обов'язків, так і за умови повного дотримання професійних стандартів аудиту.

Ризик виникнення професійної відповідальності за умови дотримання професійних стандартів аудиту породжує аудиторський ризик.

Концептуальною основою МСА визначено, що аудитор не надає користувачеві абсолютну впевненість про те, що фінансові звіти не містять суттєвих помилок, а лише достатню чи обмежену. Абсолютна впевненість недосяжна внаслідок дії таких чинників:

- завжди існують обмеження, які властиві будь-якій системі внутрішнього контролю, що формує підґрунтя для існування суттєвих викривлень у фінансових звітах внаслідок помилок чи шахрайства ще до початку аудиторської перевірки,
- під час проведення процедур перевірки, як правило використовується не суцільний, а вибірковий підхід, що не гарантує виявлення аудитором всіх можливих суттєвих помилок,
- отримані аудитором докази за своїм характером є скоріше переконливими, ніж остаточними.

Таким чином, мова йде про те, що завжди буде існувати вірогідність того, що внаслідок виконання процедур аудиторської перевірки суттєві помилки, які не були попереджені системою внутрішнього контролю

залишаться не виявленими. Ці обставини розкривають об'єктивну природу професійного ризику аудиторської діяльності.

Аудиторський ризик є функцією ризиків суттєвого викривлення та ризику невиявлення [85, с. 12].

Отже, загальна модель аудиторського ризику (АР), може бути представлена таким чином:

$$AP = PCV \times PH. \quad (1)$$

Ліва та права частини цього рівняння розкривають зміст взаємозв'язку між професійним ризиком суб'єкта аудиторської діяльності в цілому та ризиком при виконанні конкретного завдання.

Загальний аудиторський ризик (АР) характеризує рівень якості послуг суб'єкта аудиторської діяльності. Практика організації роботи аудиторських фірм базується на тому, що закладається певний рівень значення аудиторського ризику. Традиційно його значення може знаходитись в межах 2–5%. Якщо для своєї професійної діяльності аудитор приймає значення аудиторського ризику на рівні 3%, то це означає, що 3 висновки зі 100 зроблених будуть містити невідповідну аудиторську думку стосовно фінансових звітів, які містять суттєві викривлення.

Таким чином, загальна оцінка аудиторського ризику (АР) формує основу для забезпечення якості роботи аудитора (аудиторської фірми).

Кожний практикуючий аудитор повинен прагнути в своїй роботі досягнення такої якості, яка б могла забезпечити мінімальний рівень аудиторського ризику. Той факт, що аудитор не може надавати абсолютний рівень впевненості, свідчить, що аудиторський ризик ніколи не може дорівнювати нулю [105, с. 70].

Для того, щоб дотримуватись встановленого рівня аудиторського ризику при виконанні конкретної аудиторської перевірки необхідно дослідити складові аудиторського ризику і проаналізувати, які фактори можуть впливати на його розмір.

1.2. Класифікація ризиків аудиторської діяльності

В економічній літературі представлено багато ознак класифікації ризиків. На нашу думку, деякі з них можуть бути застосовані для загальної класифікації ризиків аудиторської діяльності (рис. 1.1.)

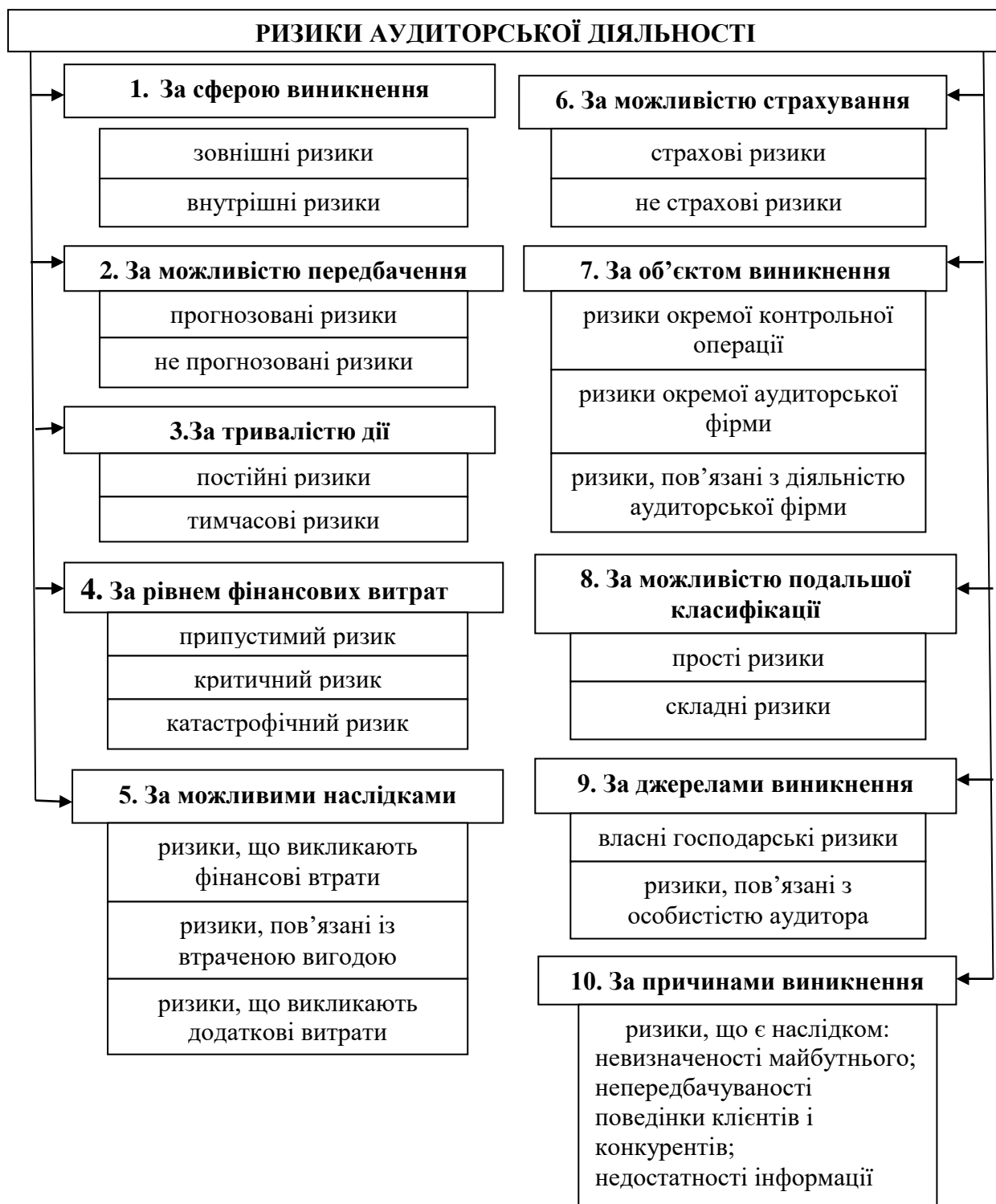

Рис.1.1. - Класифікація ризиків аудиторської діяльності

Як бачимо, існує багато ознак класифікації ризиків. Проте для характеристики ризиків аудиторської діяльності не обов'язково застосовувати усі відомі ознаки. Як сказано в [10, с 94], класифікація повинна відповідати конкретним завданням. На етапі виявлення та розпізнавання ризиків аудиторської діяльності перед аудитором стоїть завдання отримати інформацію про ризики, яка буде корисною на наступних етапах управління ними - оцінювання та вибір і реалізація методів управління.

Для якісної характеристики ризиків необхідно провести їх класифікацію (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Класифікація ризиків

№ з/п	Джерело	Ознака класифікації	Види ризиків
1	[102]	Контрольованість і впливовість з боку керівництва	-1-го рівня-систематичні ризики, які менеджери не можуть контролювати -2-го рівня - ризики, які менеджери не контролюють, проте можуть впливати на них -3-го рівня - контрольовані менеджерами ризики
2	[104]	Середовище виникнення	- ризики зовнішнього середовища - ризики внутрішнього середовища
3	[115]	Час виникнення	- проектний ризик - плановий ризик - фактичний ризик
4	[59]	Час прийняття ризикованих рішень	- випереджуючий - своєчасний - запізнілий
5	[78, 86]	Рівень допустимості	- неістотний ризик - допустимий ризик - критичний ризик - катастрофічний ризик
6	[94]	Доцільність прийняття ризику	- виправданий ризик - невиправданий ризик

На нашу думку, для реалізації зазначеного завдання найдоцільнішою буде характеристика ризиків аудиторської діяльності стосовно таких ознак: контрольованість і впливовість з боку керівництва; середовище виникнення; час виникнення; час прийняття ризикованих рішень; рівень допустимості; доцільність прийняття ризику.

Для того, щоб охарактеризувати ризики аудиторської діяльності, необхідно вказати до якого виду вони належать стосовно кожної ознаки класифікації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Характеристика ризиків аудиторської діяльності стосовно ознак класифікації

Ознака класифікації ризиків	Види ризиків	Характеристика відповідно до ознаки	
		професійних ризиків аудитора	ризиків бізнесу аудитора
Контрольованість і впливовість з боку керівництва	1-го рівня		+
	2-го рівня		+
	3-го рівня	+	+
Середовище виникнення	Зовнішнього середовища	+	+
	Внутрішнього середовища	+	+
Час виникнення	Проектний		+
	Плановий	+	+
	Фактичний	+	+
Час прийняття ризикованих рішень	Випереджаючий		+
	Своєчасний	+	+
	Запізнілий	+	+
Рівень допустимості	Неістотний	+	+
	Допустимий	+	+
	Критичний		+
	Катастрофічний		+
Доцільність прийняття ризику	Виправданий	+	+
	Невиправданий		

Специфічні особливості аудиторської діяльності зумовлюють розподіл пов'язаних з нею ризиків на дві основні групи:

- 1) підприємницькі ризики;
- 2) професійні ризики аудитора (ризик аудиту та його складові).

Структурну деталізацію кожної групи ризиків та характеристику окремих їх видів наведено в додатку А, де виділено ознаки, які, з одного боку, відображають специфіку аудиторської діяльності, з другого – відповідають конкретним завданням аудиторського контролю.

З огляду на наведене, можна зробити висновок, що аудиторська діяльність має притаманні тільки їй характерні риси, які умовно ділять

пов'язані з нею ризики на дві основні групи:

- 1) ризик здійснення помилки клієнтом;
- 2) ризик здійснення помилки аудитором.

Аналізуючи загальний аудиторський ризик, аудитор зобов'язаний прийняти до уваги кожний з елементів показаних на рис. 1.2.

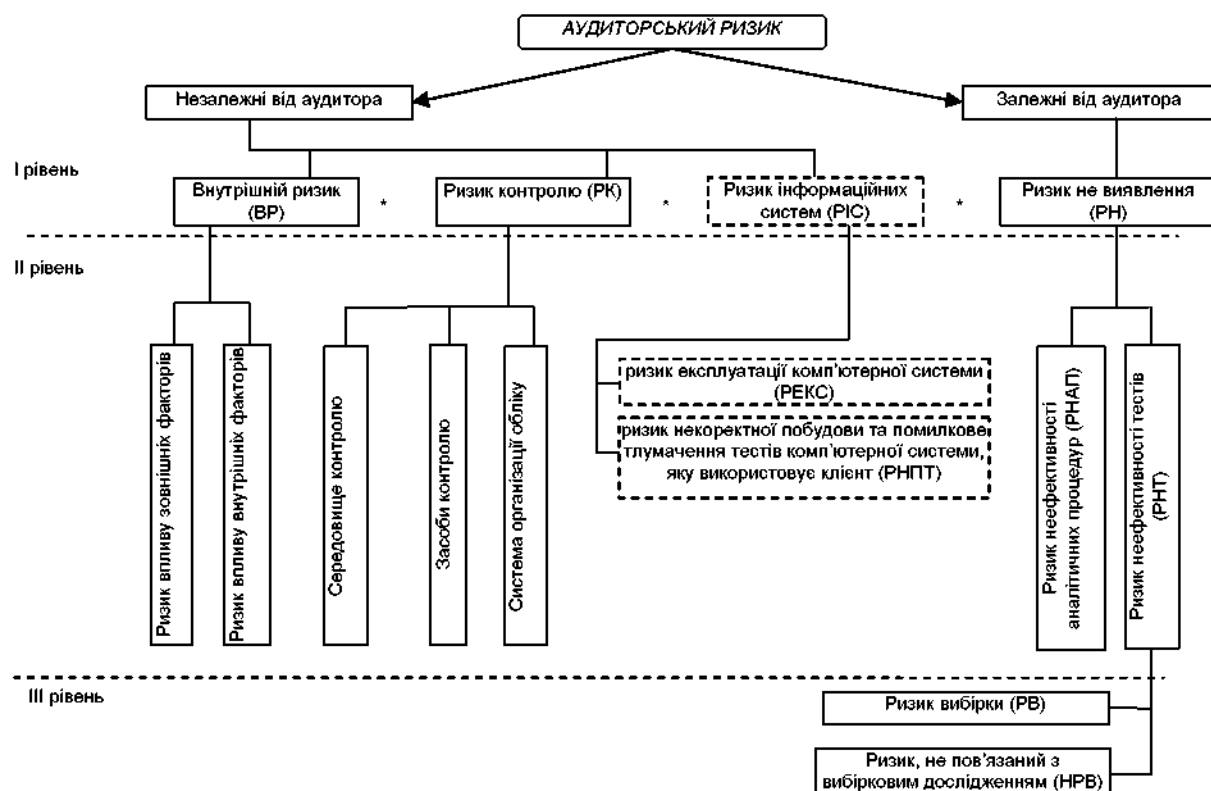

Рис. 1.2. Складові аудиторського ризику

Згідно з міжнародними стандартами аудиту загальний аудиторський ризик включає: властивий ризик, ризик контролю, ризик невиявлення (рис.1.3.).

Зазначені складові аудиторського ризику у різних країнах називають по-різному, проте вони мають приблизно однакове тлумачення.

У міжнародних нормативах їх називають компонентами, у Франції - елементами, у Шотландії - частинами.

Властивий ризик - це ризик викривлення залишку на рахунку (або класу операцій), який може бути істотним, окремо або разом з викривленням залишків на інших рахунках (або класів операцій), якщо припустити відсутність відповідних заходів внутрішнього контролю [50, с 128].

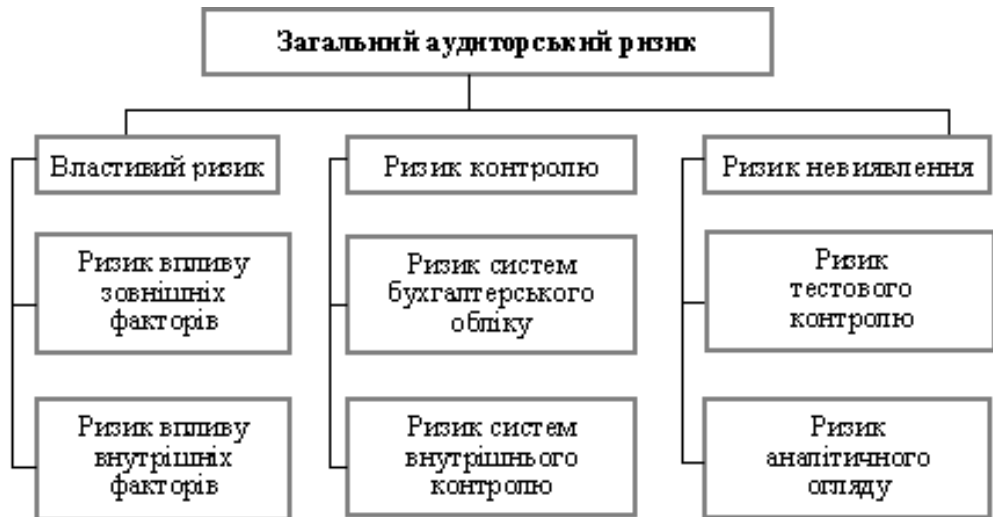

Рис. 1.3. Елементи загального аудиторського ризику

Властивий ризик (внутрішній ризик - у Шотландії; загальні ризики пов'язані з підприємством - у Франції) являє собою всі можливі ризики, пов'язані з функціонуванням підприємства, тобто це всі помилки, неточності, які можуть бути допущені внаслідок діяльності підприємства. Ризик виникнення таких помилок обумовлений дією різних чинників, як зовнішніх, так і внутрішніх, часто безпосередньо не пов'язаних з підприємством-клієнтом (це інфляція, конкуренція, безробіття та ін.).

Наприклад, рахунки, що складаються з сум, отриманих на основі попередніх облікових оцінок, яким притаманна значна невизначеність, становлять більший ризик, ніж рахунки, що складаються з фактичних даних. Припустимо, підприємство визначило очікуваний термін корисного використання специфічного технологічного обладнання десять років, а через три роки внаслідок конкурентного тиску продукція, яка на ньому виготовлялась, не має збуту, то, зрозуміло, твердження щодо відповідності очікуваного терміну корисного використання даного обладнання є помилковим.

Або наприклад: несвоєчасно застраховане майно, яке знищено внаслідок стихійного лиха; підприємство раптово втратило основного постійного клієнта; головний бухгалтер не має необхідного рівня освіти та ін.

Ризик контролю - це ризик того, що викривленню залишку на рахунку (або класу операцій), які могли б виникнути і які могли б бути істотними, окремо або разом із викривленнями залишків на інших рахунках (або класів операцій), не можна буде своєчасно запобігти (або виявити та виправити його) за допомогою систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю [118].

Ризик контролю у Шотландії називають ризиком, пов'язаним з контролем, а у Франції - ризиком, пов'язаним з характером оброблюваних операцій, а також зі створенням і функціонуванням систем, що трохи відрізняються від міжнародних нормативів. З наведеного визначення ризику контролю можна зробити висновок, що він складається з двох компонентів - ризику системи бухгалтерського обліку і ризику систем внутрішнього контролю.

Як вважають шотландські фахівці, є ризик того, що помилкам не вдасться запобігти завчасно і що вони будуть допущені або їх не буде виявлено після виникнення. Аудитор мало що може зробити для того, щоб виправити таку ситуацію у короткий термін, проте він повинен її оцінити, щоб правильно спланувати аудиторську перевірку. Тому аудитор повинен при визначенні ризику контролю оцінити надійність, ефективність і дієвість систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства-клієнта.

Ризик системи бухгалтерського обліку полягає в тому, що, можливо, будуть допущені помилки або обман унаслідок документування господарських операцій, неправильного відображення їх у регістрах бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Інакше кажучи, це означає, що система обліку є неефективною, не повністю надійною. Оцінка такого ризику особливо важлива нині для аудиторів України. Тепер перед

бухгалтерами України поставлено завдання правильного ведення бухгалтерського обліку в ситуації, що склалася, коли часто змінюється законодавство, нормативи інструкції. Це потребує великої уваги, сумлінності, чесності аудиторів, водночас збільшує обсяг облікових робіт, що, у свою чергу, зумовлює збільшення можливості допущення помилок як унаслідок недостатнього розуміння суті, так і арифметичних неточностей, пропусків інформації та ін. Усе це посилює і збільшує ризик для аудитора у системі бухгалтерського обліку підприємства-клієнта.

У зарубіжній літературі і практиці, зокрема в США, виділяється концепція відносного ризику щодо умов, при яких збільшується або зменшується ефективність і надійність обліку, й виділяються статті активів і пасивів балансу, які являють собою зону ризиків, тобто за якими вірогідність помилки або обману більша, ніж за іншими статтями або показниками. До статей високого ризику можна віднести, наприклад, такі: «Каса», «Розрахунковий рахунок», «Матеріальні запаси», «Дебітори», «Кредитори», «Нематеріальні активи» та ін. Тому аудиторська перевірка має бути проведена більш ретельно за статтями з відносно високим ризиком, особливо в разі низької оцінки загальної ефективності систем обліку.

Все ж навіть якщо система є надійною за своєю будовою, як вважають аудитори Франції, вона може бути неповноцінною у своєму функціонуванні. Незалежно від будь-якого бажання вийти за межі системи, може статися порушення її функціонування.

У зв'язку з цим аудитор важливо оцінити ризик самої системи внутрішнього контролю підприємства-клієнта, але передусім переконатися в її наявності, існуванні і використанні. В основу оцінки ефективності дії системи внутрішнього контролю покладено передбачення аудитора, що існуюча система внутрішнього контролю не зможе виявити допущені суттєві помилки в системі бухгалтерського обліку або не зможе запобігти їм.

З практичного досвіду французьких аудиторських фірм аудитор оцінює такі складові внутрішнього контролю (попередньо визначивши його

спрямованість і вплив на систему бухгалтерського обліку і якість складання фінансової звітності):

Організаційну систему - розподіл повноважень між керівництвом підприємства, кваліфікація і компетентність штату, виконання обов'язків, а також взаємний контроль за роботою управлінського персоналу;

Систему документації й інформації - правильність документального оформлення господарських операцій, відображення їх в облікових регістрах; простежування шляху проходження документа з моменту одержання дозволу на здійснення господарської операції і його складання до здавання в архів; попередня нумерація бланків документів та ін.; форма поширення, обробки і класифікації інформації; можливість швидкого пошуку необхідної інформації, здійснення аналізу наявної інформації і використання добутих даних для прийняття управлінських рішень; контроль за можливим допущенням неточностей або виявленням помилок;

Матеріальні засоби захисту - наявність спеціально обладнаних приміщень, надійних стін, дверей, сейфів, огорож, сигналізації, охорони, вказівних знаків, що дає певну гарантію збереження активів підприємства (запасів товарно-матеріальних цінностей, готової продукції, коштів у касі); застосування системи кодів, паролів та інших засобів несанкціонованого доступу до інформації на персональних автоматизованих робочих місцях;

Штат - політика підприємства стосовно кваліфікації і компетентності фахівців; процедура приймання на роботу (найкраще на конкурсній основі); заходи щодо підвищення кваліфікації персоналу; розмір оплати праці; перевірка виконання покладених обов'язків;

Систему спостереження - заходи щодо перевірки дієвості системи контролю, що передбачає безперервну дію її, пристосовуваність до ситуацій, які виникли, актуалізація завдань і проблем, які повинен розв'язувати внутрішній контроль, наприклад, зі зміною стратегії подальшої діяльності підприємства-клієнта.

Усі зазначені напрями оцінки системи внутрішнього контролю є надзвичайно важливими для аудиторів України, оскільки, крім визначення її ефективності і ступеня довіри до неї, вони повинні передусім під час попереднього ознайомлення з підприємством допомогти правильно організувати таку систему у клієнта, бо на дуже небагатьох вітчизняних підприємствах вона перебуває на належному рівні організації і використання, і у зв'язку з цим виникає чимало проблем, яких можна було б уникнути при надійній системі внутрішнього контролю.

Ризик невиявлення - це ризик того, що аудиторські процедури по суті не виявлять викривлення залишку на рахунку (або класу операцій), які можуть бути істотними, окремо або разом з викривленнями залишків на інших рахунках (або класів операцій) [52, с 25].

Ризик невиявлення (ризик, пов'язаний з можливістю невиявлення помилок - у Шотландії, ризик невиявлення помилок, пов'язаний з аудитом, - у Франції) означає, що суттєві помилки можуть залишитися невиявленими у ході аудиторської перевірки.

Певний ризик невиявлення завжди матиме місце, навіть якщо аудитор повинен буде обстежити 100% залишків за рахунками, оскільки він може вибрати невідповідну аудиторську процедуру або неправильно інтерпретувати результати аудиту.

Визначення аудитором величини ризику невиявлення (тобто він установлює його сам для себе) тісно пов'язане з величиною ризику систем обліку і внутрішнього контролю. Чим вищий ризик останніх, що означає невисокий ступінь довіри аудитора до систем обліку і внутрішнього контролю, тим менший ризик невиявлення необхідно встановити для цієї перевірки. А це означає, що аудитор повинен запланувати і виконати значний обсяг підтверджуючих і незалежних процедур, інакше кажучи, ризик невиявлення - це та частка похибки аудиторської перевірки, яку аудитор може собі дозволити при системах обліку і внутрішнього контролю, що

склалися на підприємстві-клієнті, у разі додержання умови якості проведення робіт і відповідності їх установленим аудиторським нормативам.

Ризик контролю і властивий ризик не залежать від аудитора і він не може на них вплинути. Як зазначено у міжнародному нормативі, ці ризики існують незалежно від аудиторської перевірки фінансової звітності і є результатом діяльності клієнта незалежно від проведення аудиту. На відміну від цих двох складових аудиторського ризику, ризик невиявлення є результатом аудиторської перевірки, наслідком виконаної аудитором роботи. За цей ризик аудитор несе повну відповідальність, тобто ризик визначає ступінь якості, рівень його діяльності.

Ризик невиявлення, пов'язаний з характером, часом та обсягом аудиторських процедур, які визначає аудитор для зменшення аудиторського ризику до прийнятно низького рівня. При даному рівні аудиторського ризику прийнятний рівень ризику невиявлення обернено пропорційний оцінці ризику суттєвого викривлення на рівні тверджень.

Чим більший ризик суттєвого викривлення існує на думку аудитора, тим менший ризик невиявлення можна прийняти. І навпаки, чим менший ризик суттєвого викривлення існує на думку аудитора, тим більший ризик невиявлення можна прийняти.

Таким чином, кінцевою метою аналізу складових аудиторського ризику є визначення рівня ризику невиявлення. Саме ризик невиявлення знаходиться в межах сфери, яка підлягає регулюванню процедурами аудита. Підтвердженням цього постулату є вимога МСА 315, яка передбачає обов'язковість перегляду оцінок ризиків протягом всього процесу виконання завдання [81].

В ідеальному випадку загальний аудиторський ризик (AR) повинен залишатись незмінним, тобто виступати константою, яка підтримується через проведення адекватної оцінки ризику невиявлення. В протилежному випадку, наприклад, коли занижено оцінки суттєвості, або неналежно проведено процедури оцінки РСВ, ризик невиявлення для конкретної аудиторської

перевірки може бути заниженим, що автоматично підвищує загальний аудиторський ризик (АР). Таким чином, проявляється зворотній зв'язок між якістю виконання конкретного завдання (відповідністю оцінки ризику невиявлення) та якістю надання аудиторських послуг в цілому (забезпечення встановленого рівня загального аудиторського ризику).

Отже, аудитор повинен зробити все можливе (провести аудиторську перевірку так, щоб це давало найбільшу вірогідність невиявлення суттєвих помилок), щоб звести ризик невиявлення до мінімуму. Цього можна досягти, проводячи більшу кількість аудиторських процедур і правильно вибравши спосіб одержання аудиторських доказів. Так, аудиторські докази, добуті самим аудитором, вважають більш достовірними порівняно, наприклад, з одержаними від підприємства.

Деякі автори [3, 15, 31, 39, 50] поділяють аудиторський ризик на дві складові: ризик наявності викривлень і ризик невиявлення викривлень (рис. 1.4).

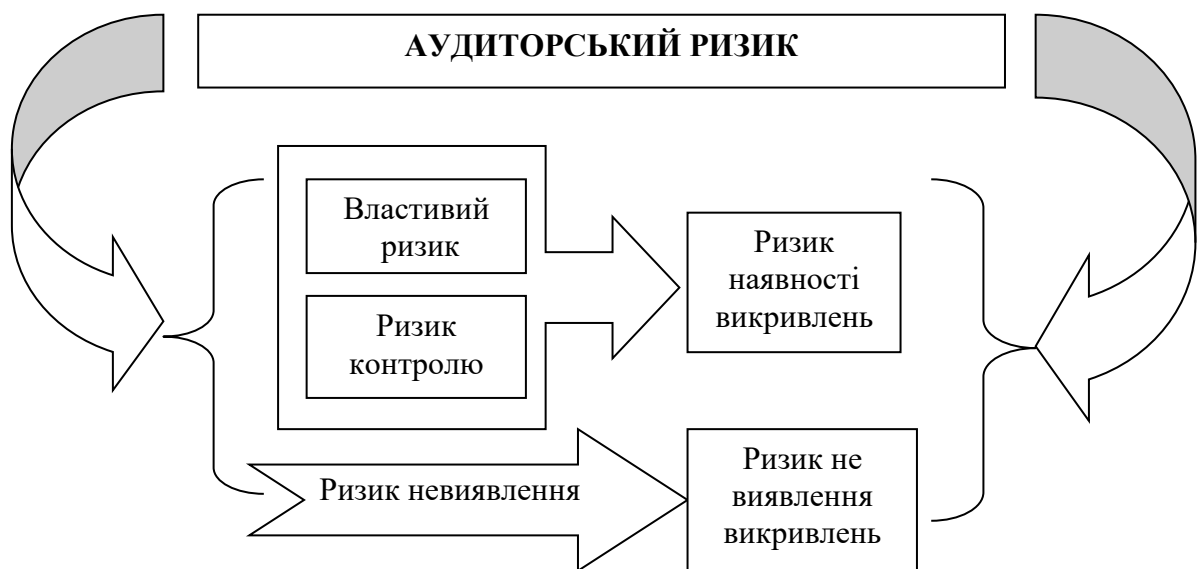

Рис. 1.4. Структура аудиторського ризику

Ризик наявності викривлень визначається лише об'єктом перевірки і не залежить від аудитора та якості проведеної ним роботи. Цей компонент ризику фактично об'єднує властивий ризик і ризик контролю. Ризик

невиявлення викривлень повністю залежить від аудитора і зовсім не залежить від об'єкта перевірки.

Подібно до поділу аудиторського ризику на компоненти можна розділити й інші професійні ризики аудитора на їхні складові.

Враховуючи асортимент аудиторських послуг, можна виділити деякі види ризиків, які їм притаманні (табл. 1.4.).

Таблиця 1.4.

Види професійних ризиків аудитора

Види діяльності	Назва ризику	Суть ризику
Аудиторська перевірка	Аудиторський ризик	Ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку в разі, якщо фінансові звіти містять істотно викривлену інформацію
Оглядова перевірка	Ризик огляду	Ризик того, що під час оглядової перевірки аудитор не виявить усіх істотних викривлень у фінансовій звітності клієнта
Ведення та відновлення бухгалтерського обліку	Обліковий ризик	Ризик того, що на основі отриманої від клієнта первинної документації облікові реєстри та звітність будуть складені неправильно
Консультації	Консультаційний ризик	Ризик, пов'язаний з тим, що пропозиції, які містяться в консультаціях, є неправильними і теоретично не можуть привести до покращання об'єкта консультацій
Експертиза і оцінка стану фінансово-господарської діяльності	Експертний ризик	Ризик того, що результат експертизи (експертний висновок) міститиме інформацію, яка не відповідатиме реальним характеристикам об'єкта експертизи

Ризик огляду. Оглядова перевірка, як і аудиторська, має на меті надати аудитору можливість висловити думку про те, чи фінансові звіти в усіх істотних аспектах відповідають визначеним концептуальним засадам фінансової звітності. Тому можна стверджувати, що ризик огляду, як і аудиторський ризик, теж має три компоненти: властивий ризик, ризик контролю, ризик невиявлення. Обсяг огляду, як правило, не містить оцінки систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Але це не означає, що оглядовий ризик не включає в себе ризик контролю: система контролю впливає на достовірність фінансової звітності, а отже, може зумовлювати

ризик контролю. Інша річ, що аудитор його не оцінює, адже не проводить тестів контролю.

Обліковий ризик повністю залежить від аудитора. У ньому важко виділити складову, яка б залежала від підприємства-клієнта, адже його участь в процесі надання послуги із ведення бухгалтерського обліку та складання звітності є дуже малою - це надання аудитору первинної документації. Згідно з МСА 930 "Завдання з підготовки фінансової інформації" від аудитора не вимагається перевіряти твердження, на яких ґрунтується ця інформація [99, с 374]. Тобто він не оцінює повноту й достовірність наданої інформації і внутрішній контроль [96, с 416]. І навіть якщо аудитору була надана неправильна інформація (первинна документація містила викривлення), що призвело до формування неправильної звітності, то аудитор за це не несе відповідальності, адже він не висловлює думку про достовірність звітності, а лише виконує процедури з її формування. Отже, обліковий ризик залежить лише від аудитора і не залежить від підприємства-клієнта.

Консультаційний ризик. Розробка пропозицій, які надає аудитор під час консультацій, ґрунтується на отриманій від клієнта інформації про об'єкт консультацій та судженні аудитора щодо шляхів покращання такого об'єкта. Тому надання неправильних консультацій може бути зумовлене отриманням від клієнта неточної чи неповної інформації про об'єкт консультацій або неспроможністю аудитора визначити оптимальні рекомендації щодо такого об'єкта. Отже, консультаційний ризик включає два компоненти:

- інформативний ризик - ризик того, що отримана від клієнта інформація про об'єкт консультацій буде неправильною чи неповною. Цей ризик залежить від клієнта, якому надаються консультації, і взагалі не залежить від аудитора;

- ризик неспроможності аудитора - ризик того, що використовуючи власні знання, кваліфікацію, досвід, судження, аудитор надасть неправильну консультацію. Такий ризик, на відміну від попереднього, залежить тільки від

аудитора і взагалі не залежить від клієнта.

Утримання аудиторського ризику на прийнятному рівні передбачає, крім визначення його складових, проведення їх оцінки і аналіз факторів, які можуть впливати на його розмір.

Висновок до розділу I.

Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту, надання впевненості та етики, аудиторський ризик – це ризик або небезпека того, що аудитор зробить неправильний висновок щодо фінансової звітності після виконання ним аудиторських процедур, тобто за неправильно складеною фінансовою звітністю буде представлений аудиторський висновок без застережень і навпаки.

Практично немає таких заходів які б звели аудиторський ризик до нуля.

Таким чином, мова йде про те, що завжди буде існувати вірогідність того, що внаслідок виконання процедур аудиторської перевірки суттєві помилки, які не були попереджені системою внутрішнього контролю залишаться не виявленими. Ці обставини розкривають об'єктивну природу професійного ризику аудиторської діяльності.

Згідно з міжнародними стандартами аудиту загальний аудиторський ризик включає: властивий ризик, ризик контролю, ризик невиявлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. International standard on auditing 200 Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with international standards on auditing. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.web.ifac.org/download/200.pdf>.
2. Адамик Б.П. Особливості інституційної організації державного регулювання діяльності банків в Україні / Б.П. Адамик // Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ. – 2013. – Том 14. № 2. – С. 6-11.
3. Адамик О.В. Бухгалтерський облік як основа інформаційного забезпечення оподаткування підприємства // Галицький економічний вісник. – 2004. – № Випуск 1. – С. 109-114.
4. Адамик О.В. Використання інструментів Data Mining для аналізу кошторису бюджетних установ // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит в управлінні економічними процесами світової і національної економіки: сучасний стан та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 11 грудн. 2015 р., (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). – Тернопіль: Крок, 2015. – 373 с. – С. 233-235
5. Адамик, О.В. Інформаційна технологія зведеного обліку // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітнянські аспекти: Збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції (29-30 березня 2018 р.).–Дніпро: НМетАУ, 2018.–747 с.
6. Азаренкова Г.М. Аналіз моделювання і управління ризиком: навч. посіб.- Львів:Новий світ, 2011. -240 с.
7. Андреев В.Д. Практический аудит: справ. пособ. / В.Д. Андреев — М.: Экономика,1994.—366с.
8. Андреев Д.М. Модель аудиторского риска / Д.М. Андреев //

Аудиторские ведомости, 2011. - №12. – С. 15-17.

9. Арабян К.К. Организация и проведение аудиторской проверки: учеб. пособие. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. — 447 с.

10. Аренс Э.А. Аудит / Э.А. Аренс, Дж.К. Лоббек ; [пер. с англ. М. А. Терехова ; под ред. Я. В. Соколова]. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 560 с.

11. Архангельський В.І. та ін. Системи функці-керування / В.І. Архангельський, І.М. Богаєнко, Г.Г. Грабовський, М.О. Рюмшин. -К.: Техніка, 1997.-208 с.

12. Аудит : навч. посіб. / С. І. Дерев'янку, Н.П. Кузик, С.О. Олійник та ін. - Київ : ЦУЛ, 2016. - 380 с.

13. Аудит : навч. посіб. / М. Ф. Огійчук. - К. : Алерта, 2016. - 752 с.

14. Аудит. Методика документування / Кол. авт.; За заг. ред. І.І. Пилипенка. - К.: Інформ.-вид. центр Держкомстату України, 2003. - 457 с.

15. Аудит: методика і організація : навч. посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – [2-ге вид., перероб. і доп.] – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 319 с.

16. Аудит: навчальний посібник / А. О. Баранова, Т. А. Наумова., А.І. Кашперська. – Х.: ХДУХТ, 2017. – 246 с.

17. Аудит: Практическое пособие / А. Кузьминский, Н. Кужель-ный, Е. Петрик, В. Савченко и др.; Под ред. А. Кузьминского. -К.: Учетинформ, 1996. - 283 с.

18. Бардаш С.В. Ідентифікація чинників, що впливають на рівень аудиторського ризику / С.В. Бардаш, О.Л. Шерстюк // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» // № 2 (24), 2 т., 2017, - С.54-60.

19. Бардаш С.В. Оцінка реагування системи внутрішнього контролю на відхилення, виявлені зовнішнім аудитором / С.В. Бардаш, О.Л. Шерстюк Соціально-економічний розвиток України: проблеми та перспективи: кол. монографія / За ред. О.В. Манойленко. — Харків: НТУ «ХП», 2015. — 537 с.

(с. 22–41)

20. Барышников Н.П. Существенность, аудиторский риск и выборка / Н.П. Барышников // Аудиторские ведомости, 2005 - №4. – С. 15-17.

21. Бережний Є. Б. Теоретичні та емпіричні підходи до визначення аудиторського ризику / Є. Б. Бережний // БІЗНЕСІНФОРМ № 12 '2017, - С. 365-369.

22. Білуха М.Т. Курс аудиту: підручник. – [2-ге вид., перероб.]. - К.: Вища шк.: Т-во "Знання", КОО, 1999. - 574 с.

23. Бондар В.П. Концепція розвитку аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: Монографія / В.П.Бондар. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 456 с.

24. Бондаренко Н.О. Аудиторський ризик при використанні комп'ютерної інформаційної системи підприємства / Н.О. Бондаренко // Науковий вісник НЛТУ України. — 2014. — Вип. 24.7 — С. 228–235.

25. Борисов А.Н. Принятие решений на основе нечетких моделей: примеры использования / А.Н. Борисов, О.А. Крумберг, И.П. Федоров. — Рига: Зинатне, 1990. - 184 с.

26. Бочарников В.П. Fuzzy Technology: основы моделирования и решения экспертно-аналитических задач / В.П. Бочарников, С.В. Свешников. -К.: Эльга, Ника-Центр, 2003. - 296 с.

27. Бутинець Ф.Ф. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна несповідь / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир : ПП "Рута", 2007. – 328 с.

28. Бутинець Ф.Ф. Аудит: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. - [2-ге вид., перероб. та доп.]. - Житомир: ПП "Рута", 2002. - 672 с.

29. Бутинець Ф.Ф. Аудит: стан і перспективи розвитку в Україні та світі: [Монографія]. / За ред. Ф.Ф. Бутинця. - Житомир: ЖДТУ, 2004. - 564 с

30. Бычкова С.М. Риски в аудиторской деятельности / С. Бычкова, Л. Растамханова. - М.: Финансы и статистика, 2003. – 213 с.

31. Вакаров В.М. Організаційно-методичне забезпечення аудиторської діяльності (на матеріалах аудиторських фірм західного регіону України): Автореф. дис. ... канд. екон. наук. - Львів, 2006.
32. Вітлінський В.В. Кількісне оцінювання ризику у фінансово-економічній сфері /В.В. Вітлінський, Г.І Великоіваненко., // Фінанси України. - 2003. -11.-С 16-24.
33. Вітлінський В.В. Ризик у менеджменті / В.В. Вітлінський, С.І. Наконечний - К.: ТОВ "Бори сфен-М", 1996. - 336 с
34. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: [Монографія]. //В.В. Вітлінський, Г.І Великоіваненко. - К: КНЕУ, 2004. - 480 с
35. Воронина Л. И. Аудиторская деятельность: основы организации: учебно-практическое пособие. / Л. И. Воронина – М.: Экспо, 2007. – 336 с.
36. Гайдук, Т.Г. Ризики в аудиторській діяльності / Т.Г. Гайдук, О.Т. Олендій // Фінансовий контроль, 2007. - № 4 (39). – С. 55-63.
37. Голощапова Н.А. Словарь-справочник аудитора / Под ред. В.И. Осипова. - М.: Экзамен, 1999. - 384 с
38. Голуб Л.О. Оцінка аудиторського ризику та тестування засобів контролю фінансової діяльності підприємства. Наукові праці МАУП. 2014. Вип. 42. С. 207–214.
39. Гончарук Я.А. Аудит: навч. посібник / Я.А. Гончарук, В.С. Рудницький. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. - К.: Знання, 2007. - 443 с.
40. Гордієнко М.І. Аудит фінансових результатів сільськогосподарських підприємств: Автореф. дис. ...канд. екон. наук. - К., 2000. - Машинопис.
41. Гринченко В.А. Развитие оценки аудиторских рисков в процессе аудита : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / Виктор Алексеевич Гринченко. – Ростов-на-Дону, 2012. – 25 с.
42. Гуменюк В.Я. Методологічні основи аналізу підприємницьких

ризиків/ В.Я. Гуменюк, Г.Ю. Міщук // Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". — 2001.-№417.-С 83-88.

43. Гуцайлюк З.В. Економічні ризики: фінансово-обліково-аналітичний аспект: [Монографія] / З.В. Гуцайлюк, М.З. Валович, В.М. Вовк, А.Г. Загородній та ін. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2011. – 200 с.

44. Гуцаленко Л.В. Сутність та функції внутрішнього аудиту на підприємствах України / Л.В. Гуцаленко, А.О.Ярова // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2'2011 — N 21– С. 105–107.

45. Давидов Г.М. Аудит: підручник / Г.М. Давидов. - К.: Знання, 2004. - 511 с

46. Дмитренко І.М. Концепція розвитку аудиту корпоративних систем: [монографія] / І.М. Дмитренко. — К.: Кондор-Видавництво, 2013. — 364 с.

47. Додж Р. Краткое руководство по стандартам и нормам аудита: Пер. С англ; предисловие С.А.Стукова. — М. : Финансы и статистика; ЮНИТИ, 1992. — 240 с. (Аудит: теория и практика).

48. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація / Н. І. Дорош. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2006. – 495 с.

49. Дорош Н. І. Оцінювання ризиків при проведенні аудиту // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр.. 2017. №4. С. 40-47.

50. Елисеева И.И. Виды аудиторских рисков / И.И. Елисеева, С.М. Бычкова // Бухгалтерский учет. — 1999. — № 6. — С. 89—92.

51. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

52. Загородній А. Ризики аудиторської діяльності: їх сутність і класифікація / А. Загородній, Л. Пилипенко. // Формування ринкової економіки в Україні: За матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. "Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні". - 25-26

березня 2005. - С 13-16.

53. Загородній А.Г. Джерела виникнення ризиків аудиторської діяльності / А.Г. Загородній, В.Д Шквір., Л.М. Пилипенко // Матеріали наук.-практ. конф. "Теорія і практика бухгалтерського обліку та аудиту: сучасний стан і напрями удосконалення", 26-27 листопада 2004. - С 42-47.

54. Загородній А.Г. Класифікація ризиків аудиторської діяльності / А.Г. Загородній, Л.М. Пилипенко // Матеріали II Міжнар. наук. конф. "Розвиток підприємницької діяльності в Україні: історія і сьогодення". - Тернопіль, 10-11 червня 2004 р. - Тернопіль, 2004. -С 31-32.

55. Загородній А.Г. Ризики аудиторської діяльності: методика виявлення й оцінювання : [монографія] / А.Г. Загородній, Л.М. Пилипенко. – Львів : Вид-во ЗУКЦ, 2010. – 232 с.

56. Загородній А.Г. Управління аудиторським ризиком / А.Г. Загородній, Л.М. Пилипенко // Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". - 2005. -№547.-С 133-138.

57. Загородній А.Г. Управління ризиками аудиторської діяльності: навч. посібник / А.Г. Загородній, Л.М. Пилипенко. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2008. – 128 с.

58. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с

59. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII від 21 грудня 2017 року (надалі – Закон № 2258). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

60. Заруба Ю. Ризики ділової репутації банків / Ю. Заруба // Вісн. НБУ. -Жовтень. - 2005 - С 16-17.

61. Івахненко & Катеньов Аудит / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivakhnenkovaudit.info/IK/home.htm>

62. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посібник. – [2-ге вид., доп. і перероб.] / С.М. Ілляшенко - К.: Центр навч. літ., 2004. - 220 с

63. Калюга Є.В. Фінансово-господарській контроль у системі

управління : [монографія] / Калюга Є.В. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.

64. Каменська Т.О. Ризики в аудиті та їх оцінка // Статистика України, 2015, № 2. – С. 43–45.

65. Клебанова Т.С. Теория экономического риска: учеб.-метод. пособие [для самостоятельного изучения дисциплины] / Т.С. Клебанова, Е.В. Раевнева. - Харьков: Изд. дом "ИНЖЭК", 2003. - 156 с.

66. Клименюк М.М. Управління ризиками в економіці: навч. посіб. / М.М. Клименюк І.А. Брижань, – К.: Просвіт, 2000. –256 с.

67. Коваленко В.В. Фінансові ризики та шляхи їх мінімізації: правовий аспект: [Монографія]. / В.В. Коваленко. Ковальчук А.Т. – К.:2011. – 319с.

68. Ковальчук Т.Т. Макроекономічні ризики: класифікаційні ознаки, способи виміру, шляхи мінімізації: [Монографія]. / Т.Т. Ковальчук. – К.:2012. – 301с.

69. Козлов В.П. Формирование комплексного подхода к управлению аудиторским риском : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / Валерий Павлович Козлов. – Новосибирск, 2012. – 23 с.

70. Контроль: незалежний, внутрішній, державний: навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль [Електронний ресурс] / М.С. Пашкевич, Н.Л. Шишкова ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Електрон. текст. дані. – Дніпро : НГУ, 2017. – 182 с. – Режим доступу: <http://nmu.org.ua>

71. Костирко Р.О. Удосконалення аудиту фінансової звітності акціонерних товариств: [Монографія]. / Р.О Костирко. - Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. - 300 с

72. Кривцун І.М. Управління ризиками підприємства на засадах реалізації превентивних та компенсаційних заходів: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. -Львів, 2005.

73. Круглий стіл на тему: Страхування аудиторських ризиків у вітчизняному аудиті // Аудитор України. - К., 2006. - № 19. - С 13-15

74. Кузуб О.А. Комп'ютеризація аудиторської діяльності відповідно до міжнародних стандартів аудиту, надання впевненості та етики /О.А. Кузуб // Аудитор України. - 2006. - № 22. - С 12-15.

75. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посібник. – [2-ге вид. доп. і перероб.] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник -Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка" (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+" Інституту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2003. - 352 с

76. Кулаковська Л.П. Основи аудиту: навч. посібник [для студентів вищих закладів освіти]. / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча - К.: Каравела; Львів: Новий Світ - 2000, 2002. - 504 с

77. Лазуренко В.І. Шляхи відмивання брудних коштів / В.І. Лазуренко, Д.В. Садчиков. – Донецьк : Норд-Прес, 2008. – 252 с.

78. Литньов О. Н. Основы аудита / О. Н. Литньов. – М.: ГроссМедиа, 2004. – 240 с.

79. Лозовский Л.Ш. Словарь аудитора и бухгалтера / Лозовский Л.Ш. – М., 2003. – 315с.

80. Мазур В.П. Суттєвість і аудиторський ризик при здійсненні аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності. Вісник ЖДТУ. 2014. № 1(67). С. 25–32.

81. Мамишев А.В. Ризикоорієнтований підхід до виявлення аудитором фінансових шахрайств і злочинів із відмивання грошей / А.В. Мамишев // Фінанси України. — 2013. — № 4. — С. 80–88.

82. Матвійчук А.В. Прогнозування розвитку фінансових показників із використанням апарату нечіткої логіки / А.В.Матвійчук. // Фінанси України. - 2006. - 1. - С 107-115.

83. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: навч. Посібник / Н.І. Машина. -К.: Центр навч. літ., 2003. - 188 с

84. Мельник М.В. Аудит: учебник / Мельник М.В. – М.: Економистъ, 2004. – 282 с.

85. Миронова О. А. Аудит: теория и методология: учебное пособие / О. А. Миронова. – [2-е изд. испр.]. – М.: Омега-Л, 2006. – 176 с.

86. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogonadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya> —

Назва з екрана

87. Мізюк Б.М. Про деякі особливості прийняття управлінських рішень в умовах ризику / Б.М. Мізюк, І.В. Артищук // Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". - 2001. - № 417. - С 268-273.

88. Мізюк Б.М. Фінансовий механізм управління ризиками підприємств / Б.М. Мізюк // Фінанси України. - 2003. №11. -С. 66-72.

89. Мітюшкін Ю.І. Синтез і настройка баз нечітких знань для моделювання багатовимірних залежностей: Автореф. дис. ... канд. техн. наук. - Вінниця, 2002.

90. Назарова К.О. Аудит: еволюція, потенціал, ефективність: [монографія]. Київ, 2015. 464 с.

91. Неустроев М.Ю. Оценка рисков в аудите при выборе аудиторских доказательств: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.12. Иркутск, 2011. 161 с.

92. Овчарик Р.Ю. Аудиторський ризик в АПК: Автореф. дис. ... канд. экон. наук. - К., 2002.

93. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / М. Ф. Огійчук. - К. : Алерта, 2016. - 304 с.

94. Пантелеев В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : [монографія] / В.П. Пантелеев / Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К. : ДП “Інформ. - аналіт. агенство”, 2008. – 491 с.

95. Петренко С. Методи оцінки ризику при виробленні стратегії

аудиту / С. Петренко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2001. - № 10. - С 49-52.

96. Петренко С.Н. Риски аудиторской деятельности: науч.- практ. Пособие / С.Н. Петренко - К.: Эльга, Ника-Центр, 2003. - 84 с.

97. Петрик О.А. Аудит: методологія і організація: [Монографія.] / О.А. Петрик -К.:КНЕУ,2003.-260с.

98. Петух А.В. Методика оценки рисков и существенности в аудите (на примере сельскохозяйственных организаций : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / Алексей Владимирович Петух. – Краснодар, 2012. – 24 с.

99. Пилипенко Л.М. Виявлення та розпізнання ризиків аудиторської діяльності / Л.М. Пилипенко // Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні. - К., 16-17 березня 2006 р. - К.: КНЕУ, 2006.

100. Пилипенко Л.М. Оцінювання аудиторського ризику / Л.М. Пилипенко // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. - Черкаси, 5-7 жовтня 2005 р. - Черкаси: ЧДТУ, 2005. - С 134-137.

101. Пилипенко Л.М. Ризики аудиторської діяльності: види й ідентифікація / Л.М. Пилипенко // Міжнародні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і аудиту та перспективи для України: Тез. доп. на Міжнар. наук.-практ. конф., 19 травня 2006 р. - К.: КНЕУ, 2006.- С 41-42.

102. Подольчак Н.Ю. Класифікація ризиків та методи їх зниження // Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". - 2002 - № 457. -С 23-32.

103. Про аудиторську діяльність : Закон України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

104. Редько О. Ю. Аудит в Україні. Морфологія. [Монографія] / О.Ю. Редько. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». 2008. – 493 с.

105. Робертсон Дж. Аудит / Пер. с англ. — М.: KPMG, Контакт, 1993. — С. 89—96, 133—156

106. Савченко В. Я. Аудит: навчальний посібник / В. Я. Савченко. – К.: КНЕУ,2009. – 322 с.

107. Семенова К. Д. Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання. Монографія / К. Д. Семенова, К. І. Тарасова. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 234 с.

108. Сокольська Р.Б. Удосконалення підходу до визначення аудиторського ризику та суттєвості на стадії планування аудиту / Р.Б. Сокольська, В.Д. Зелікман, Т.В. Акімова // Торгівля, комерція, підприємництво. 2014. Вип. 16. С. 185–189.

109. Станиславчик Е.Н. Риск-менеджмент на підприємстві. Теорія і практика / Е.Н. Станиславчик. - М.: Ось-89, 2002. - 80 с

110. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посібник / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко. - К: ЮЦ "Вид-во "Політехніка", 2004. -200 с.

111. Сулим М.В. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: підручнк .-Львів: Новий світ, 2011.- 330 с.

112. Сухарева ОА. Планирование аудиторских выборок // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 6, Экономика. - 2002. - № 2. - С. 104-119.

113. Уотермен Д. Руководство по экспертным системам / Пер. с англ. - М.: Мир, 1989. - 388 с

114. Усач, Б. Ф. Аудит [Текст] : навч. посібник / Б.Ф. Усач. - К. : Знання-Прес, 2002. - 223 с.

115. Хомутенко, В. П. Державний аудит публічних фінансів: навч. посіб./ В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, А. В. Хомутенко. – Одеса: «Кримполіграфпапір», 2016. – 412 с.

116. Хохлов Н.В. Управление риском: Учеб. пособие для вузов. -М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. - 239 с.

117. Чубай В.М. Методики оцінювання аудиторського ризику: суть, недоліки та заходи їх усунення / В.М. Чубай, О.А. Галань // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.5. – С. 196-202.

118. Шерстюк О.Л. Діагностика аудиторського ризику. Вісник КНТЕУ.

2013. № 1. С. 117–127.

119. Штефанич Д. Управління підприємницьким ризиком / Д. Штефанич, В. Паляниця, С. Попіна, О. Штефанич. - Тернопіль: Економ, думка, 1999. -225 с.

120. Щукин А.И. Предпринимательские риски и методы управления рисками в рыночных условиях / А.И. Щукин, А.В. Черкасов // Економіка: проблеми теорії та практики. - 2000. - Вип. 143. - С. 89-96.

121. Яркіна Н.М. Економетричне моделювання в управлінні підприємницьким ризиком // Фінанси України. - 2003. - 11. -С. 77-80.

122. 2001 МФБ. Стандарти аудиту та етики. - К.: ТОВ "Парітет-інформ", 2003.-712